

**Швидка В. А.**

студентка III курсу  
кафедра соціології ОНУ ім. І. І. Мечникова  
Французький бульв., 24/26, м. Одеса-58, 65058, Україна  
Тел.: +38 097 3644394. E-mail: shvydkavlada@gmail.com

**ЧУЖІ СЕРЕД СВОЇХ — НОВІ РЕАЛІЇ**

У статті зроблено спробу аналізу проблеми самоідентифікації українських внутрішніх мігрантів нового типу — вимушених переселенців із зони проведення АТО. На прикладі інтерв'ю з 20 внутрішньо переміщеними особами розглянуто, як вони інтегруються у нове оточення, чи почувуються «чужими» серед місцевих мешканців і чи отримують належну допомогу та підтримку з боку держави.

**Ключові слова:** опозиція «свій» — «чужий», вимушена міграція, внутрішньо переміщені особи, самоідентифікація, адаптація.

Європейський вектор української геополітики у другому десятилітті XXI століття неочікувано спричинив широке коло проблем: політичних, територіальних, соціальних. Прагнення України долучитися до об'єднаної Європи, що давало б переваги у розвитку соціально-політичної та економічної сфери, забезпеченні прав людини, створенні для неї гідних умов життя, викликало потужний спротив з боку сусідньої держави, який досяг масштабу анексії територій і початку воєнних дій на сході України. Це закономірно дало поштовх безлічі негативних явищ у суспільстві. З'явилося раніше невідоме в нашій державі поняття вимушених переселенців — внутрішніх мігрантів нового типу — і, в свою чергу, зумовило необхідність наукового осмислення проблеми соціокультурної самоідентифікації особистості в умовах соціальних змін, бо пішла в минуле радянська самоусвідомленість, відбулася реорганізація політичних і економічних структур, наростають інформаційні потоки, збільшується культурне різноманіття, а також здійснюється глибока модифікація нормативно-ціннісної системи і моделей соціальної поведінки. Ці та інші чинники зумовлюють нестабільність соціокультурного середовища, і за даних умов соціокультурна ідентифікація особистості набуває переважно адаптивного характеру, що вимагає спеціального соціологічного аналізу.

Особливий інтерес представляє аналіз самоідентифікаційних переваг внутрішніх мігрантів — представників різних поколінь, зокрема молоді.

Проблема «свого» і «чужого» важлива і актуальна з цілої низки причин. Протистояння «ми» — «вони» мало початок у найдавніших, примітивних суспільствах, але виявилось стійким та незнищеним і, по суті, охоплює життя людства протягом тисячоліть і часто призводить до кривавих драм. То чому ж такою стійкою є конфронтація «свій» — «чужий» і як її подолати?

Дана проблема перебуває на перетині багатьох парадигм соціогуманітарного мислення. Для її дослідження необхідно звернутися до робіт філософського, історико-культурологічного, антропологічного, психологічного характеру. А от робіт, в яких би був представлений саме соціокультурний аспект самоідентифікації мігрантів, небагато, що спонукає до подальшого вивчення і розробки теми.

Проблеми самоідентифікації особистості досить широко висвітлені як в соціологічних, так і в соціо-психологічних теоріях, оскільки поняття ідентичності має психологічне коріння і пов'язане з іменами таких відомих теоретиків психології, як Е. Гідденс, Г. Зіммель, Р. Парк, Е. Гофман, Е. Фромм, Е. Еріксон та ін.

Аналізуючи теорію Г. Зіммеля [1], поняття чужості можна помістити в контекст соціального простору, з характерним для цієї традиції визначенням груп і соціальних зв'язків. Сприйняття чужого дане у Г. Зіммеля через взаємодію: він з'являється сьогодні, щоб залишитися на завтра, але залишається все тим же чужим і не може розділити з групою її симпатій і антипатій. Тому не тільки здається небезпечним для встановленого порядку, а й насправді загрожує панівним звичаям і традиціям [2].

Е. Дюркгейм інакше підходить до проблеми типізації: «Всякий індивід є нескінченність, а нескінченність не може бути вичерпана. Може, слід звертатися тільки до найбільш істотних властивостей? Але згідно з яким принципом здійснювати відбір? ...Навіть якщо не заглиблюватися в проблему, можна передбачити, що чим більше буде ознак, які служать основою класифікації, тим менше можна очікувати, що різноманітні способи їх поєднань в окремих випадках дадуть нам досить явні подібності і різкі відмінності, щоб можна було встановити певні групи і підгрупи» [3] (пер. з російської наш. — *В. Ш.*).

Ідеї Г. Зіммеля мали розвиток у роботах представників чиказької школи, зокрема в концепції маргінальної ідентичності Р. Парка. Автор вивчав міграцію як колективну поведінку, що сприяє встановленню екологічного порядку у суспільстві, і сформулював поняття маргінальної особистості [4]. Маргінал прокладає шлях межею двох культур і повинен реалізувати свій творчий потенціал, щоб самому подолати їх соціальне зіткнення.

Ідея соціальності простору простежується в концепції А. Шюца, який розглядає стійкість, довговічність соціальних зв'язків як визначальну ознаку стосунків між «чужими» і «своїми» [5]. У його версії «чужий» — це людина, що переживає особистісну кризу і прагне подолати її за допомогою зміни системи цінностей в новій структурі.

З. Бауман представляв чужість як символ невідомого, невирішеного, небезпечного для соціального життя: «Чужинці — це не близькі і не далекі від мене люди. Вони не є ні частиною «нас», ні частиною «їх». Вони — не друзі і не вороги. Тому вони викликають розгубленість і занепокоєння, тривогу. Я не знаю точно, чого очікувати від них, як поводитися з ними, що мені з ними робити» [6] (пер. з російської наш. — *В. Ш.*).

В рамках вітчизняної соціології проблематика соціокультурної ідентифікації особистості є досить новою і представлена в ряді досліджень

Н. О. Победи, В. М. Онищука, В. Ф. Бурлачука, О. І. Резніка, А. О. Ручки та ін.

Спроби аналізу ідентифікації та самоідентифікації пересічних українців уже робили вітчизняні дослідники: Н. Яковенко, Я. Грицак, В. Середа, М. Рябчук, Ю. Сорока, Є. Головаха. Але, на відміну від констатації проблем самоідентифікації через протиставлення, «явище есенціалізації соціального сприйняття Іншого залишається в соціології без необхідної уваги», як стверджує Ю. Сорока у монографії «Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого» [7].

Щодо української ментальності, то в ній досить помітний індивідуалізм, схильність до конформізму і зміни своїх поглядів і позицій слідом за більшістю, яка проявляється у традиційних формах соціального контролю. Вади інших пов'язуються із їх власними помилками, а свої — із нездоланими об'єктивними обставинами. Так з'являються відчуження, нетерпимість до інших і, як результат, — автоматичне віднесення їх до категорії «чужих».

Сучасність, позначена втратою цінностей, ретрадиціоналізацією, підштовхує суспільство до пошуку винних, і у нинішніх умовах ними стають монструозні образи — зокрема «бендерівців» чи «донецьких». Так проявляється ідеологія ксенофобії, яка наповнює світ «ворогами» і «чужими», стає інструментом маніпуляцій націоналістичними ідеями і призводить до найстрашнішого — військового протистояння і терористичних актів, у яких вже загинули десятки тисяч співгромадян. Крім того, на перший план суспільної стурбованості виходять проблеми так званих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) — вимушених переселенців, сприйняття їх на новому місці проживання і ними — нового оточення, усвідомлення незвичного статусу — тобто самоідентифікація мігрантів.

Традиційно внутрішні міграції в нашій країні здебільшого відбувалися між містами, переважно з малих міст у великі, а також з села в місто. Більшість таких мігрантів переселялися в межах своїх областей. Але зміна соціально-політичних умов в Україні на початку 2014 року докорінно змінила причини, напрями та обсяги внутрішньої міграції. Найбільші міжобласні потоки мігрантів спрямувалися з анексованого Криму та східного регіону, де почалися воєнні дії, до інших областей.

Набирає неочікуваного розмаху явище, раніше нетипове для України, — вимушена міграція. У попередні десятиліття її класифікували як переміщення особи у зв'язку з учиненням щодо неї або членів її сім'ї насилья чи переслідування, а також таке, що супроводжується перетинанням меж адміністративно-територіальних одиниць України у зв'язку з обставинами надзвичайного характеру. Тепер же це визначення охоплює переміщення осіб з конкретно визначених регіонів (Криму і частини охоплених бойовими діями Луганської та Донецької областей) у будь-які інші, зі стабільною ситуацією. Таку міграцію важко поділити на організовану чи неорганізовану — індивідуальну. Мігранти користуються будь-якою нагодою покинути постійне місце проживання: й за участі державних та громадських

органів, і своїми силами та власним коштом, без організованої підтримки з боку будь-яких установ.

Одна з проблем полягає у тому, що, за висновком Всесвітнього Банку, переміщення населення в Україні, всупереч загальноприйнятим правилам, не завжди відбувається із депресивних регіонів у найбільш продуктивні. На спрямування внутрішньої міграції більший вплив мають інші чинники: вищі рівні державних видатків на соціальну сферу, розвинутіша соціальна інфраструктура та зручності, характерні для великих міст [8]. Вимушені міграції принципово відрізняються від добровільних, спрямованих на покращення матеріального та соціального становища, тим, що навпаки, спричиняють втрату соціального статусу та руйнування добробуту переселенців. За урядовою інформацією, вже станом на 10 липня 2015 р. з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції до інших регіонів України переміщено 89895 осіб, у тому числі з Донецької, Луганської областей — 877445 осіб, з Автономної Республіки Крим і міста Севастополь — 20650 осіб [9]. Більшість ВПО оселяються у найближчих до місць попереднього проживання регіонах, що свідчить про намір повернутися.

Водночас, за даними соціологів, частина ВПО орієнтується на постійне проживання в інших регіонах України. Зокрема серед осіб, переміщених у західні області, таких 45 % [10]. Тяжіння до переселення буде ще виразнішим, якщо конфлікт затягнеться. Тому необхідно враховувати, що події на Донбасі будуть вагомим чинником міграцій територією України не лише в короткотерміновій, а й в середньостроковій перспективі.

Україна вперше за всю історію своєї державності зіткнулася із проблемою появи такої великої кількості внутрішньо переміщених осіб. Сьогодні за кількістю ВПО Україна посідає дев'яте місце у світі [11]. А це змушує вирішувати великий комплекс соціально-економічних проблем. Поряд із завданнями пошуку житла й роботи постає проблема соціокультурної комунікації. Вирішення її вимагає значної уваги і зусиль, але, як правило, лягає на плечі самих мігрантів і їх найближчого оточення.

Способи надання державою допомоги ВПО визначено Законом України № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [12]. Аналіз положень цього закону вказує на те, що зобов'язання держави у сфері надання допомоги ВПО мають вкрай неконкретний, обмежений характер, а це негативно впливає на інтеграцію переселенців у нове середовище.

Упродовж шести місяців, що є максимальним терміном для надання житлової допомоги працездатним внутрішньо переміщеним особам з боку держави, вони повинні знайти роботу, яка б дозволяла самостійно забезпечувати своє соціально-економічне існування. Крім того, більшість із них стикається з небажанням власників здавати в оренду житло вихідцям з Луганської та Донецької областей. Таким чином, вимушені мігранти опиняються у ситуації «чужий серед своїх» — співвітчизники не приймають їх у своє середовище на рівних правах.

Згідно з даними інформаційного ресурсу <http://vpo.gov.ua/>, станом на 31 березня 2016 р. загальна кількість вільних місць для проживання переселенців складала 8545. З огляду на потенціал і динаміку конфлікту на Сході України наявна кількість вакантних місць для розміщення ВПО є недостатньою — запас складає менше 1 % від загальної кількості зареєстрованих переселенців. Причому майже 3/4 наявних місць проживання не мають чіткої ідентифікації щодо типу житла, тобто ніхто не гарантує якості.

Біженці, як правило, перебувають у складному психологічному стані, часто без документів та грошей. Держава повинна оперативно надавати соціально-психологічну, правову та інші види допомоги, бо проблема ВПО є не лише соціально-економічною. Вона дедалі більше стає проблемою національної безпеки. Але при тому, що Законом України «Про основи національної безпеки України» загрозами національній безпеці в соціальній і гуманітарній сферах визначено такі явища, як зниження можливостей здобуття якісної освіти та зростання дитячої та підліткової безпритульності [13], у ньому не згадується про проблему вимушених переселенців.

Самі ж мігранти, потрапивши екстремальні умови, не зразу можуть адаптуватися. Дезорієнтація в просторі, неможливість відразу знайти роботу з достойною оплатою чи влаштувати дітей у дошкільні заклади часто робить їх негативно налаштованими до нового оточення. Вони почуваються чи бояться відчутти себе «чужими», і це не може не викликати стурбованості, навіть якщо такі страхи не знаходять підтвердження в житті.

Тому потрібно спробувати з'ясувати реальну картину того, хто і як створює ці образи «чужих» і як вимушені мігранти стають «своїми» на новому місці проживання (і чи стають взагалі). Для цього було проведено пілотажне дослідження, здійснене методом стандартизованого інтерв'ю, серед внутрішніх мігрантів — вимушених переселенців, що на даний час проживають у місті Одесі (20 осіб різного віку, соціального статусу, рівня освіти). Для визначення основних проблем їм було поставлено ряд запитань і запропоновано дати, по можливості, повні відповіді. Вибірка не має чітко окресленої репрезентативності, оскільки специфіка даного прошарку населення полягає у тому, що свою згоду на інтерв'ю дають далеко не всі. Переважну більшість склали ті, хто якоюсь мірою досяг успіху чи стабільності на новому місці проживання. Частина мігрантів висловила побоювання щодо їх додаткової реєстрації у якихось державних органах чи намагання позбавити пільг, взявши на облік.

Крім того, частина потенційних респондентів виявилася неспроможною визнати власні помилки і невдачі, ще дехто відмовлявся з ідеологічних міркувань, маючи на меті приховати прихильність до проросійської позиції.

Аналіз інтерв'ю передбачає розподіл за віковими групами, в межах яких визначено особливості адаптації та самоідентифікації опитаних.

Із 20 респондентів 8 осіб належать до молодшої вікової категорії (до 30 років), 9 — до середньої (від 30 до 45 років), 3 особи — старші за 45 років.

До молодшої вікової категорії увійшли 8 осіб. Всі назвалися українцями за національністю, але 5 з них розмовляє російською мовою, а 3 — ро-

сійською і українською, що закономірно, оскільки всі опитані — вихідці зі східного регіону України: Луганської та Донецької областей. Жоден не перебуває в шлюбі, хоча один респондент має дитину, а один — очікує на народження. Більшість має або отримує вищу освіту (2 і 5 осіб відповідно). Троє з них (в тому числі вагітна студентка) працюють, решта навчаються. Один респондент має середню технічну освіту, не працює і не шукає роботи. Примітно, що саме він — один із даної групи опитаних — має намір повернутися на попереднє місце проживання. Решта пов'язує своє майбутнє з новими місцями — Одесою (дві особи), Одесою чи Львовом (дві особи), іншим містом — одна особа і зробить вибір залежно від обставин — одна особа.

Для молодшої вікової групи характерна краща адаптованість до нового місця проживання і оточення: четверо з них не мають проблем із житлом (переважно за рахунок поселення у студентські гуртожитки), ніхто (за одним винятком) не має проблем у колективі та із самоідентифікацією: не почувалися і не відчуваються «чужими» у новому середовищі 4 особи, частково або іноді — 4 особи. Жоден з респондентів не вказав, що відчуває неприязнь до місцевого населення. Одеса видається їм гостинним містом, а її мешканці — толерантним до чужинців. Але також вони практично не отримували допомоги — ні від держави, ні від волонтерів, ні від сусідів, здебільшого тому, що не зверталися по неї, покладаючись на власні сили чи друзів, яких знайшли серед оточення та однодумців.

Середня вікова категорія показала іншу картину — розмаїтішу і проблемнішу, здебільшого, мабуть, через наявність родин з неповнолітніми дітьми. Із 9 осіб четверо перебувають у шлюбі, а от дітей мають 8 респондентів, причому дві родини — багатодітні. 7 опитаних ідентифікують себе як українці, є росіянин і грузин. 4 особи розмовляють російською мовою, 5 — російською і українською, причому українською вільно володіють і грузин, і росіянин. 6 респондентів мають вищу освіту, 2 — середню спеціальну і 1 — середню технічну. За спеціальністю на новому місці працюють лише троє з них, і всі відчули труднощі при працевлаштуванні: відсутність вакансій, недовіру з боку роботодавців чи пацієнтів. Троє мігрантів працюють неофіційно чи тимчасово. Примітно, що саме жінка з професійно-технічною освітою займається тим, що й на старому місці проживання, і задоволена своєю роботою. Вона отримала грант на відкриття власної чебуречної, успішно веде свій бізнес і надає робочі місця іншим переселенцям. При цьому з оптимізмом дивиться у майбутнє і вдячна всім за допомогу. Всі одесити для неї — як рідні.

Проблеми із житлом відзначили всі опитані цієї вікової категорії, причому найбільше — через небажання власників здавати у найм квартири саме переселенцям з Донбасу. Відчуженість чи неприязнь відчули різною мірою практично всі. Переважна більшість зіткнулася із проблемами в новому колективі, адаптація проходить важко. Семеро з них мають твердий намір залишитися на новому місці, в Одесі, ще двоє сумніваються у виборі, але перспективи повернутися не бачить ніхто. Більшість зверталася за допомогою і отримувала її — і від державних установ (грошові виплати), і

від волонтерів чи нових знайомих (їжа, посуд, меблі, засоби гігієни). Двоє не отримували, бо ні до кого не зверталися.

Представникам цієї групи, як правило, важче знаходити нових друзів, мало часу для спілкування і дозвілля, оскільки на перший план виходить завдання: прогудувати і виховати неповнолітніх дітей. Тому абсолютно «своїми» вони почуваються лише в колі сім'ї, серед родичів. Хоча і не відкидають можливості повноцінної соціалізації, маючи намір адаптуватися повністю, залишившись в Одесі.

Специфічною, хоч у нашому випадку малодослідженою, є старша вікова категорія, у якої діти, як правило, повнолітні і потребують менше уваги як суб'єкт виховання і матеріального забезпечення. Навпаки, прослідковується певна залежність від дорослих дітей, родичів, орієнтування на їх місце проживання при виборі власного. Певно, тому два респонденти вказали, що не мали проблем із житлом, спілкуванням у колективі. Зате і «чужими» вони почуваються частіше, оскільки у зрілому віці важко пристосуватися до нового середовища і оцінити прояви толерантності. Іще складнішою є ситуація, коли у немолодому віці на утриманні залишаються неповнолітні діти. Так, респондент цієї категорії із двома дітьми, одна з яких — неповнолітня, має проблеми і з житлом, і з роботою, і зі стосунками в колективі. Він почувається «чужим», за допомогою не звертається і хоче повернутися на попереднє місце проживання.

Отже, у більшості люди не відчувають себе «своїми»; їм доводиться зустрічатись з проявами ворожості від місцевих, та люди шукають «вимушених однодумців» серед товаришів по нещастю. Варто зазначити, що переселенці не відчувають належної підтримки від місцевої влади та інших інституцій, які зобов'язались її надавати, і, що важливо, навіть за наявності матеріальних труднощів повертатись до своїх домівок найближчим часом точно не планують.

Таким чином, ми бачимо, що вимушена міграція і самоідентифікація мігрантів — не абстрактне явище, яке потребує теоретизування, а серйозна суспільна проблема, що вимагає вивчення і негайного вирішення для запобігання соціальним конфліктам.

В подальшому вважаємо за потрібне продовжити дослідження, розширивши кут зору на проблему за рахунок інших соціальних та вікових груп; розглянути питання самоідентифікації підлітків-переселенців, поглибити вивчення проблематики студентів, зокрема у навчальних закладах, що були переміщені чи об'єднані з іншими на території різних областей України. На жаль, до вибірки не ввійшли ВПО з Криму, а їхня проблематика є не менш важливою.

Враховуючи нестабільність ситуації на Сході України, потрібно постійно відслідковувати динаміку змін кількості мігрантів, вносити корективи до статистики.

Для подальшої роботи слід виділити особливу категорію тих внутрішньо переміщених осіб, хто декілька разів змінював нове місце проживання, розглянути більш детально фактори, що на це вплинули, а також тих,

хто повертався на тимчасово окуповані території, але змушений був мігрувати повторно.

Внутрішня міграція двох останніх років заслуговує на належну увагу влади та суспільства, врахування її при розробці соціально-економічних програм, адекватне політичне оформлення. Люди, що втратили домівки чи втекли від загрози фізичного знищення, потребують уваги, розуміння і підтримки. Вони вже виявили свою громадянську позицію, відторгнувши ідею «руського мира» і бажаючи залишитись громадянами України. Тому відповідальність за створення умов, у яких права вимушених переселенців будуть захищені на рівні з правами всіх громадян, але з урахуванням особливих потреб, що виникли в результаті раптового переселення, повністю лягає на державу.

У нас досі немає достовірної та повної статистики стосовно вимушених переселенців. Тому перед соціологією постають нові, ще маловивчені проблеми і завдання, що потребують нових підходів і подальшої серйозної роботи.

### **Список літератури**

1. Зиммель Г. Как возможно общество?: пер. с нем. А. Ф. Филиппова // Социол. журнал. — 1994. № 2. — С. 102–114.
2. Зиммель Г. Человек как враг: пер. с нем. А. Ф. Филиппова // Зиммель Г. Избранное. Т. 2. Созерцание жизни. — Москва: Юрист, 1996. — С. 501–508.
3. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение. — Москва: Канон, 1995. — С. 97–98.
4. Баньковская С. П., Парк Р. Э. Современная западная социология: словарь. — Москва: Политиздат, 1990. — С. 256–257.
5. Шюц А. Структура повседневного мышления // Социол. исслед. — 1988. — № 2. — С. 135.
6. Бауман З. Мыслить социологически: пер. с англ. под ред. А. Ф. Филиппова. — Москва: Аспект-пресс, 1996. — С. 54–55.
7. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія. — Харків.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 332 с.
8. В пошуках можливостей. Яким чином мобільніша робоча сила може сприяти процвітанню України. Том I: Зведена доповідь [Електронний ресурс]. — Світовий Банк, 2012. — Режим доступу: [http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/11/30/000386194\\_20121130030722/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf](http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/11/30/000386194_20121130030722/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf)
9. Міжвідомчий координаційний штаб повідомляє: з тимчасово окупованої території та районів АТО переміщено 898 тис. 95 осіб [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=248316491](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248316491).
10. Переселенці очима соціологів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://24tv.ua/news/showNews.do?neprohani\\_zaprosheni\\_realnij\\_obraz\\_pereselentsya\\_na\\_lvivshhini&objectId=54036](http://24tv.ua/news/showNews.do?neprohani_zaprosheni_realnij_obraz_pereselentsya_na_lvivshhini&objectId=54036).
11. Global Overview 2015: People internally displaced by conflict and violence [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.internal-displacement.org>.
12. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
13. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.



## References

1. Zimmel' G. Kak vozmozhno obshhestvo? Sociol. Zhurnal. Per. s nem. A. F. Filippova. 1994. № 2, 102–114.
2. Zimmel' G. Chelovek kak vrag. Per. s nem. A. F. Filippova. Zimmel' G. Izbrannoe. T. 2. Sozercanie zhizni. Moskva: Jurist, 1996, 501–508.
3. Djurkgejm Je. Sociologija. Eepredmet, metod, prednaznachenie. Moskva: Kanon, 1995, 97–98.
4. Ban'kovskaja S. P. Park Robert Jezra. Sovremennaja zapadnaja sociologija. Slovar'. Moskva: Politizdat, 1990, 256–257.
5. Shjuc A. Struktura povsednevnogo myshlenija. Sociol. issled. 1988. № 2. 135.
6. Bauman Z. Myslit' sociologicheski. Per. s angl. Pod red. A. F. Filippova. Moskva: Aspektpress, 1996, 54–55.
7. Soroka Ju. Svoji, chuzhi, rizni: sociokul'turna perspektiva sprijnjattja Inshogo: monografija. Harkiv: HNU imeni V. N. Karazina, 2012, 332.
8. V poshukah mozhlivostej. Jakim chinom mobil'nisha robocha sila mozhe sprijati procvitannju Ukrajinu. Tom I: zvedena dopovid'. — Svitovij Bank, 2012. — S.9. 2013. Accessed [http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/11/30/000386194\\_20121130030722/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf](http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/11/30/000386194_20121130030722/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf).
9. Mizhvidomchij koordinacijnij shtab povidomljaje: z timchasovo okupovanoji teritoriji ta rajoniv ATO peremishheno 898 tis. 95 osib. Accessed [http://www.kmu.gov.ua/control/publication/article?art\\_id=248316491](http://www.kmu.gov.ua/control/publication/article?art_id=248316491).
10. Pereselenci ochima sociologiv. Accessed [http://24tv.ua/news/showNews.do?neprohani\\_zaprosheni\\_realnij\\_obraz\\_pereselentsya\\_na\\_lvivshhini&objectId=54036](http://24tv.ua/news/showNews.do?neprohani_zaprosheni_realnij_obraz_pereselentsya_na_lvivshhini&objectId=54036).
11. Global Overview 2015: People internally displaced by conflict and violence. Accessed <http://www.internal-displacement.org>.
12. Pro zabezpechnnja prav i svobod vnutrishn'o peremishhenih osib : zakon Ukrajinu vid 20.10.2014 № 1706-VII. Accessed <http://zakon4.rada.gov.ua>.
13. Pro osnovi nacional'noji bezpeki Ukrajinu: zakon Ukrajinu vid 19.06.2003 № 964-IV. Accessed <http://zakon4.rada.gov.ua>.

*Стаття надійшла до редакції 25.04.2016*

## Швыдкая В. А.

кафедра социологии ОНУ им. И. И. Мечникова  
Французский бульв., 24/26, г. Одесса-58, 65058, Украина

## ЧУЖИЕ СРЕДИ СВОИХ — НОВЫЕ РЕАЛИИ

### Резюме

В статье сделана попытка анализа проблемы самоидентификации украинских внутренних мигрантов нового типа — вынужденных переселенцев из зоны проведения АТО. На примере интервью с 20 внутренне перемещенными лицами рассмотрено, как они интегрируются в новое окружение, чувствуют ли себя «чужими» среди местных жителей и получают ли необходимую помощь и поддержку со стороны государства.

**Ключевые слова:** оппозиция «свой» — «чужой», вынужденная миграция, внутренне перемещенные лица, самоидентификация, адаптация.

**Shvydka V. A.**

Department of sociology, Odessa I. I. Mechnikov National University,  
French Bul., 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine

## **STRANGERS AMONG NATIVE — THE NEW REALITIES**

### **Summary**

Confrontation «we» — «they» originates from the ancient, primitive societies. This phenomenon has been so resistant and indestructible. It covers the life of humanity for thousands of years and often results in bloody drama. Annexation of the Crimea and the military conflict in the east of Ukraine involve huge number of negative effects. It brought previously unknown in our country the concept of internally displaced persons — a new type of internal migrants.

This article aims to analyze the problem of identity of Ukrainian migrant domestic new type — IDPs (internally displaced persons) from the area of ATO (anti-terrorist operation). The illustrative example of interviews with 20 IDPs was an attempt to show how they integrate into a new environment, or feel «strangers» among local residents and are receiving appropriate help and support from the state.

We tried to give a general picture of the range of social, economic, political and cultural problems of these people. The criteria for the categories of «friend or foe» considered as the basis for choosing life strategies (including aspects of socialization and adaptation). The identity of forced migrants is not an abstract phenomenon that requires theorizing, but a serious social problem that needs of the research and urgent attention to prevent social conflicts.

We still do not have reliable and complete statistics on internally displaced persons. So sociology faces with a new challenges which need of new approaches and further serious work.

**Key words:** Opposition «his» — «stranger», forced migration, internally displaced persons, identification, adaptation.